

ПРОДВИНА

Скопје, 16 юли 1918 год.

За година	20 лева
За 6 месеца	10 "
За 3 месеца	6 "

Единъ брѣдъ 10 стотанка

Год. III. Бр. 641.

ВСЪКИ ДЕНЪ.

ОБЪЯВЛЕНИЯ: 1 ЛЕВЪ НА ГАРМОНИДЕНЪ РЕДЪ.

— Дѣдо Илия Кърчовалията.

По рѣшението на Сърския окръжен революционен комитетъ въ началото на учебната 1900—1901 година бѣхъ назначенъ главенъ учителъ и същевременно ръководителъ на мѣстния комитетъ въ голѣмото, отъ 460 къщи, село Крушово, Демиръ Хисарска околия. Огредиха ми квартира въ една необитаема къща съ една малка и една голѣма стая. Тамъ живѣлъ и прѣдшественика ми, мой съселанинъ, Иванъ Сматракалевъ. Къщата бѣ на края на селото, близо до училището и че къта. По късно разбрахъ, че въ смѣткитѣ на църковно-училищното настоятелство е било, щото моята квартира да служи най-често и за квартира на околийската чета при посѣщението ѝ въ Крушово. Една вечеръ, прѣзъ есента, куриеръ ми събщи, че ще бѣда посѣтенъ отъ войводата. Туко що свършилъ гимназията, деветнадесетъ годишенъ младежъ, това бѣ за мене и радостъ и честь. Школуванъ още отъ гимназията въ рѣска, на който е изложенъ всѣки организационенъ работникъ, моята къща, както и училището бѣха и дѣна и ноцта отворени за куриеритѣ и четата. Мислѣхъ само въ онзи моментъ, дали моята младостъ нѣма да попречи да се ползувамъ съ онова пълно довѣрие и съ оня авторитетъ прѣдъ войводата, които ми бѣха необходими въ качеството на ръководителъ. Ала още при първата срѣща съ Дѣдо Илия, ние излѣзохме близки хора: на младини той служелъ у насъ и добръ позвавалъ баща ми и чичовцитѣ ми. Ние бѣхме вече приятели. Цѣлѣта на посѣщението му бѣ да напиша писмо, — Дѣдо Илия бѣ неграмогенъ, — съ което се поканваше, отъ негово име, единъ турчинъ да купи дрехи и опинци за четата. Следъ това вече, до края на учебната година, цѣлата чета на вѣколко пѣти дохожда при менъ и азъ отивахъ при нея въ околноститѣ на Крушово и Кърчово. А една година по късно станахъ секретаръ и агитаторъ въ четата на Дѣдо Илия, та се опознахъ напълно единъ другъ. Знаехме си вече и забитѣ, гдѣто се вика.

Между колосалитѣ вай южни издѣнки на Пиринъ-Вланина, — Али Ботушъ и Шарляя Плазина, — се намира често българското село Кърчово, брояще около 230 къщи. Глеститѣ гори и камеяститѣ чукари, единъ отъ които „Св. Атанасъ“ — съ грамади скали, — се издига надъ самото село, — правѣха отъ Кърчово истинско комитко гнѣздо. Не е случайно, че това село даде войводата и най-много четаици на Демиръ-Хисарската околийска чета. То бѣ и главното свѣрталище на тази чета. Тукъ прибѣгваха и другатѣ околийски чети, когато потеритѣ се развѣлнѣеха повече въ Сърско и Невроковско. Близостѣта на Крушово позволяваше по леко да се новасятъ голѣмитѣ разноси на четата: не рѣдко четата квартируваше въ Кърчовско землище, а получаваше храна и отъ Крушово. При все това Кърчово теглеше главния масрафъ. Псевдонимътъ на Кърчово бѣ Дивия Центъръ.

Илия Аргировъ, извѣстенъ като войвода съ името Дѣдо Илия, е роденъ въ с. Кърчово въ 1856 г. Останалъ сиракъ още малкъ, той е трѣбвало самъ да си про-

бие пѣтъ въ живота. Младъ и буенъ, двадесетъ и двѣ годишенъ младежъ, той участвува въ Кресненското въстание отъ 1878 г. въ четата на Стоянъ войвода, отъ с. Старчища. Той изпиталъ възторга и разочарованието още отъ първия въоръженъ протестъ на българитѣ въ Македония прѣдъ разпокъсането на отечеството ни въ Берлинския конгресъ. Следъ като прѣстоялъ извѣстно време въ туко що освободеното княжество, той се връща въ родното си село, гдѣто се задомиава и добива мажко чедо да продължи рода на прадѣдитѣ. И прѣзъ този периодъ на миренъ животъ, той не се е отдѣлилъ отъ пушката. Първата му стѣпка въ живота, която му дала произвището комита, фатално е прѣдопрѣдѣла бѣдещето на Илия Аргировъ.

Въ 1896 г. една срѣща съ Гоце Дѣлчевъ бѣ достатъчна да спечела Илия Кърчовалията за дѣлото на Революционната организация. Една година по късно той съставя временна чета съ съ специална задача — да бѣде наказанъ съ смъртъ Поповъ Петъръ, чорбаджия и главенъ крѣпатель на патриаршеската партия въ голѣмото, отъ 1200 къщи, чисто българско село Горно-Броди. Единъ лѣтенъ денъ, къмъ заходъ слънце, пропукаха многобройни пушки като при формено сражение. Вечерѣта научихме, че поменатиятъ чорбаджия е убитъ отъ комититѣ, като частъ отъ четата завела бой съ аскера въ конака, а вѣколцима влѣзли въ къщата на народния прѣдатель, извлѣкли го и го съскѣкли. Следъ този подвигъ, въ който се прояви силата на туко що зараждащата се организация въ Сърско и Демиръ Хисарско, четата бѣ разпусната. Илия Аргировъ подиръ това придружава Михаилъ Полето при посѣщението му въ този край за агитация и се формиратъ първитѣ селски комитетски тѣла: до тогазъ отдѣлни лица само въ по чиститѣ и по голѣми села сѣ посветени въ страшната тайна, услужватъ на Организацията, която е още прѣдимно градска, и пипнешкомъ, много прѣдпазливо, не челятъ единъ по единъ привърженици. Съ съ съдѣйствието на Илия Кърчовалията и прѣпорѣчани отъ него хора Гоце Дѣлчевъ задига прѣзъ 1899 г. единъ гъркъ отъ Шилинѣсъ, Драмско, за откупъ въ полза на Организацията. Въ околностѣта на Кърчово билъ крѣтъ плѣнника, който една ноцъ избѣгалъ, понеже Гоце се смилилъ надъ него, та заповѣдалъ да го отвържатъ. Въ тази година се формира и постоянна революционна чета за терористически акции и агитация въ Сърския окръгъ. Войвода на четата е Илия Кърчовалията.

Срѣденъ растъ, но повече високъ, отколкото късъ, плещестъ и набитъ, пѣргавъ като сърна; съ черни очи, глести черни вѣжди и плѣтни мустаци, обло свѣжо, съ здрава червенина и правилни черти, лице, прѣдставителенъ и природно интеллигентенъ, отличенъ стрѣлецъ и познаващъ всички криви пѣтеки въ Пиринската областъ, — на Илия Аргировъ придачаше да бѣде войвода. Макаръ и четиридесетъ и четири годишенъ, когаго го видѣхъ прѣдъ пѣтъ, той изглеждаше

по младъ отъ възрастѣта си, и ако народътъ му даде тѣй рано прозвището Дѣдо Илия, той стори това, за да изрази къмъ него своето уважение и своята обичъ.

Четата на Дѣдо Илия Кърчовалията отначало бѣ единствена за Сърския окръгъ. По порѣка на окръжния комитетъ тя трѣбваше да върши работа въ Сърско, Демиръ Хисарско, Невроковско, Мелнишко, Драмско, а дори и Петричко. Постепенно отъ нея се родиха четитѣ въ Сърска, Невроковска и Драмска околии. На Сърската чета стана войвода Георги Радевъ, отъ Горно Броди, а на Невроковската — Илия Тешовалията, — и двамата чиракували при Дѣдо Илия. Мелнишкиятъ районъ се сдоби съ съ своя чета, — подъ войводството на Савдански — прѣзъ прѣлѣтъта на 1907 г. а Драмската подъ войводството на Димитъръ Гуцановъ въ началото на 1903 год. И въ двѣтѣ тия послѣдни чети Дѣдо Илия даде опитни помощници на войводитѣ: изъ своята чета — Георги Спанчовалията за първата и Димитъръ Кашиналията за втората. Дѣдо Илия, по този начинъ, бѣ това за източна Македония, което бѣха Михаилъ Полето и Марко войвода за южна и западна Македония. Нему липсваше само образование, за да изпълни още по-добре своята мисия. Секретарѣтъ му трѣбваше да води кореспонденцията и агитацията.

Отъ 1902 до 1908 год. Дѣдо Илия бѣше войвода самъ на Демиръ Хисарската околия. Макаръ и влизалъ въ много стѣлкновения съ турцитѣ, благодарение на съобразителностѣта му, на познаването на мѣстото и главно на пълното запазване присѣствие духа и въ най-труднитѣ моменти, той сполучливо излизаше отъ всички прѣмеждия и даде сравнително малко жергви отъ хората си. Следъ хуриета, въ 1909 година, обвиненъ, че правѣлъ заговоръ за убийство на Савдански, който тогазъ бѣ близкъ съ младотурцитѣ, Дѣдо Илия бѣ арестуванъ, осѣденъ и изпратенъ въ Солунския затворъ, гдѣто прѣстоя двѣ години. Следъ междусъюзническата война той бѣ назначенъ пунктовъ началникъ въ с. Петрово, на грѣцко-българската гравица, отгдѣто изпращаше разузнавателна четица подъ водителството на неговия синъ. За послѣденъ пѣтъ го видѣхъ въ София, гдѣто бѣ дошълъ по организационна работа, прѣзъ есента на 1915 година. Изглеждаше здравъ и бодъръ, само коситѣ му бѣха побѣлѣли. Прѣди десетина дѣна се получи извѣстието, че Дѣдо Илия е почивналъ. Гдѣ, отъ какво, — тепърѣа ще узная. Незнакъ, дали е могълъ да види прѣди смъртъта си своето любимо село Кърчово, опожарено отъ гърцитѣ прѣзъ 1913 год., но сега вече свободно въ прѣдѣлитѣ на обединена България.

Дѣдо Илия Кърчовалията ще заеме видно мѣсто въ историята на революционното дѣло въ Сърския окръгъ. Настоящитѣ бѣлѣжки сѣ първа и бърза данъ на почитъ, която заслужава този народенъ труженикъ.

Г. Б. вв.

Новъ Холандски извѣстъ.

Хиѣга, 15 юли. Кралцата на товара члѣзатъ на горната камера г. Миле ютъ да състава новия извѣстъ.